

П. С. Покатаєв,
д. держ. упр., доц., Класичний приватний університет
Ю. П. Козаченко,
аспірант, Класичний приватний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО СТАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

P. Pokatayev,
Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Classical Private University
J. Kozachenko,
graduate student, Classic Private University

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC ASPECTS CURRENT STATUS OF LOCAL GOVERNMENT IN UKRAINE

У статті узагальнено етапи реформування місцевого самоврядування в Україні, виявлено та підсумовано основні тенденції сучасних організаційних та економічних аспектів розвитку місцевого самоврядування в Україні. Досліджено фінансовий потенціал місцевих органів влади та виявлено перешкоди, що заважають сталому соціально-економічному розвитку території.

The stages of local government reform in Ukraine have been generalized in the article. The main tendencies of modern organizational and economic aspects of the local government development in Ukraine have been defined and summarized. The research of the financial potential of local government authorities has been conducted. The barriers to sustainable socio-economic development of the territories have been revealed.

Ключові слова: міське самоврядування, організаційно-економічні аспекти, фінансово-економічний розвиток місцевого самоврядування.

Key words: local government, organizational and economic aspects of financial and economic development of the local government.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на тривалі спроби вирішити проблеми та віднайти принципово нову траєкторію розвитку місцевого самоврядування в Україні, залишаються актуальними питання відповідності концепції сталого демократичного розвитку території його організаційній структурі та економічній системі.

Сучасне міське самоврядування, в контексті розуміння його як фундаменту формування життєздатної території, має властивості та характеристики частково структурованих, або слабо структурованих соціально-економічних систем. Незважаючи на регламентований на законодавчому рівні структурний розподіл та фінансово-економічне забезпечення місцевого самоврядування, його здатність до виконання власного призначення зведена нанівець. Подальший розвиток територіального устрою неможливий без реального провадження концептуальних змін щодо місцевого самоврядування, задекларованих у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями реформування місцевого самоврядування займалися такі вчені, як Б.П. Андресюк, В.М. Бесчастний, О.Ю. Бобровська, С.В. Болдирєв, І.О. Дегтярьова, Ю.В. Делія, В.С. Куйбіда, Л.О. Савенко, В.А. Устименко. Аспекти організаційної структури місцевого самоврядування домліджували В.М. Бабаєв, В.Д. Бакуменко, А.О. Дегтяр, В.В. Дорофійенко, А.О. Гошко, Я.Ф. Жовнірчик, О.І. Крюков, М.А. Латинін, О.Д. Лазор, Т.В. Мамонова, Ю.В. Молодожен, Р.М. Плющ, О.С. Поважний, С.Є. Саханенко.

Проте, незважаючи на значні зусилля та, начебто, "кінцеве" бачення вирішення проблем розвитку місцевого самоврядування, на практиці розроблені пропозиції реалізовані частково.

МЕТА СТАТТІ

Метою дослідження є виявлення та узагальнення основних тенденцій сучасних організаційно-економічних аспектів розвитку системи місцевого самоврядування в Україні.

Таблиця 1. Правові засади реформування місцевого самоврядування в Україні

Рік	Етапи реформування місцевого самоврядування
1997	Утворено Державну комісію з проведення в Україні адміністративних реформ
1998	Затверджено Концепцію адміністративної реформи в Україні та заходи щодо її впровадження
1999	Закон України «Про місцеві державні адміністрації»
2000	Створено комісію з питань адміністративно-територіального устрою
2001	- схвалено Концепцію щодо внесення змін до Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації»; - затверджено Концепцію державної регіональної політики; - прийнято Верховною Радою України Закон України «Про державно-правовий експеримент розвитку місцевого самоврядування в місті Ірпені, селищах Буча, Ворзель, Гостомель, Коцюбинське Київської області» від 05.04.2001 N 2352-III
2002	- утворено Міжвідомчу робочу групу з підготовки проекту Концепції удосконалення системи адміністративно-територіального устрою України; - затверджено Концепцію програми законодавчого забезпечення розвитку місцевого самоврядування
2003	Внесення законопроектів Верховної ради щодо змін в Конституції України
2005	розроблено проекти законів України: - «Про територіальний устрій України», «Про місцеве самоврядування громади, району, області», «Про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації»
2006	- створено Національну раду з питань державного управління та місцевого самоврядування; - створено проект Концепції реформування публічної адміністрації в Україні; - схвалено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2015 року
2007	Утворено Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
2008	- затверджено план заходів на 2009 рік щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року; - створено проекти законів України «Про адміністративно-територіальний устрій України», «Про місцеве самоврядування» (нова редакція) та «Про місцеві державні адміністрації» (нова редакція); - проекти Концепції реформи адміністративно-територіального устрою України та Концепції реформи місцевого самоврядування було об'єднано у Концепцію реформи місцевого самоврядування; - затверджено Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади
2009	- розроблено законопроекти: «Про адміністративно-територіальний устрій України», «Про місто зі спеціальним статусом Севастополь», «Про місцеве самоврядування в Україні» (нова редакція), «Про місцеві державні адміністрації» (нова редакція)
2010	- доручено розробити проект концептуальних засад реформування адміністративно-територіального устрою, територіальної організації органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в Україні; - розроблено нове «Типове положення про громадські ради», щодо їх утворення протягом трьох місяців
2011	- розроблено проект Закону України «Про об'єднання територіальних громад»; проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до додатків 1 – 4 до постанови Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2007 року № 996 «Про затвердження рекомендаційних переліків управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій»; - прийняття за основу проекту Закону України «Про місцевий референдум»; - Закон України «Про волонтерську діяльність»
2012	- утворено робочу групу з питань удосконалення територіальної організації влади та місцевого самоврядування; - затверджено Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства; - розробляються: план заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні; проекти законів України щодо врегулювання питань встановлення та зміни меж адміністративно-територіальних одиниць, назв населених пунктів і віднесення їх до певних категорій, а також проект нової редакції Закону України «Про органи самоорганізації населення»; - Постанова Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2012 р. № 1193 про затвердження зразків свідоцтв про реєстрацію громадського об'єднання як громадської організації чи громадської спілки та про акредитацію відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації; - утворено Раду голів громадських рад при органах виконавчої влади; - Закон України «Про адміністративні послуги»; - Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»; - Закон України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» зі змінами
2013	- набрав чинності Закон України «Про громадські об'єднання» з 01.01.2013р.; - проекти Законів України «Про загальні збори (конференції) членів територіальної громади за місцем проживання»; - проект Закону України «Про перелік адміністративних послуг та плату (адміністративний збір) за їх надання»; - зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 р. № 1049 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених громадськими організаціями та творчими спілками, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка»; - Указ Президента про План заходів щодо реалізації у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства; - презентовано План заходів щодо розвитку системи місцевої демократії; - Проект Закону про співробітництво територіальних громад; - Проект Закону про міста-супутники промислових об'єктів тощо

Узагальнено авторами.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Довгий шлях реформування місцевого самоврядування почався в самостійній Україні ще в 1997 року, коли за указом Президента було створено Державну комісію з проведення в Україні адміністративних реформ, що стало відправною точкою розробки ряду законодавчих актів з приводу пошуку єдиної революційної концепції щодо формування життєздатної системи місцевого самоврядування в Україні (табл. 1).

Перелік зазначених законодавчих актів лише частково відображає реформаторські зміни у системі місцевого само-

врядування, оскільки більшість правових ініціатив безпосередньо впливають і на інші законодавчі акти, зокрема Бюджетний, Податковий, Земельний кодекси, Конституцію України. Загальні концептуальні зміни місцевого самоврядування формуються у двох напрямках — оптимізація адміністративно-територіального устрою та розвиток самврядних інституцій.

Безладдя в системі місцевого самоврядування призвело до оберненої залежності кількості громадських рад та кількості населення, до того ж, на одній і тій самій території.

Таблиця 2. Динаміка показників бюджету України

Найменування показника	Доходи / частка у зведеному бюджеті	Видатки / частка у зведеному бюджеті
Зведений бюджет, млрд грн.	2010 р.	
	314,4	377,8
	2011 р.	
	398,3	416,6
Державний бюджет (без урахування міжбюджетних трансфертів), млрд грн.	2010 р.	
	233,9 / 74%	225,8 / 59%
	2011 р.	
	311,8 / 78%	238,5 / 57%
Місцеві бюджети (без урахування міжбюджетних трансфертів), млрд грн.	2010 р.	
	80,5 / 25%	152,02 / 40%
	2011 р.	
	86,5 / 21%	178,07 / 42%
	2012 р.	
	445,5	492,4
	2010 р.	
	344,7 / 77%	298,6 / 60%
	2010 р.	
	80,5 / 25%	152,02 / 40%
	2011 р.	
	86,5 / 21%	178,07 / 42%
	2012 р.	
	100,8 / 22%	221,2 / 44%

Узагальнено авторами за даними Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень [5].

Узагальнюючи етапи реформування місцевого самоврядування в Україні, можна зробити висновок, що всі спроби реформування місцевого самоврядування мають точковий характер у загальній системі реформування з відсутністю реально запущеного механізму їх впровадження. Нереалізація та невиконання зазначених вище правових норм та державних рішень у реальному житті пояснюється відсутністю бажання уряду, його незацікавленістю у їх реалізації та суцільною відстороненістю занадто диференційованого за доходами населення від суспільних процесів. Тобто, в постійній потребі забезпечення власного виживання, населення фізично не в змозі приділити увагу питанням суспільного розвитку, чим вдало користуються урядові організації.

Сформована роками слабка структурованість та організаційно-фінансова неспроможність місцевого самоврядування призвели до катастрофічного зниження рівня життєздатності соціальної системи, що стало підґрунтям тяжкої суспільно-політичної та економічної кризи у державі.

Розглянемо особливості організаційно-економічних аспектів функціонування сучасного місцевого самоврядування в Україні в умовах дії чинного законодавства. Так, за ст. 5 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" до елементів системи місцевого самоврядування відносять: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні в місті ради, які створюються у містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення [1]. До того ж, сільські, селищні, міські ради представляють територіальну громаду, а районні та обласні ради представляють спільні інтереси територіальних громад, тобто населення області та району не розглядається на законодавчому рівні як суб'єкт місцевого самоврядування. На підставі чого саме місцевій раді притаманне вирішення місцевих питань розвитку територій, що повинно реалізовуватися в реаліях сьогодення, а не тільки на рівні розробки законодавчих актів.

Сукупність вищезазначених елементів представляє собою організаційно-функціональну структуру системи місце-

вого самоврядування, тобто є організованою відповідно до системи цілей функціонально залежною сукупністю структурних елементів, які разом забезпечують реалізацію функцій місцевого самоврядування, характер яких є як специфічним, так і загальним [2].

Функції місцевого самоврядування характеризують вектор його дій на основі використання системи взаємоузгоджених механізмів та методів. Загальний розподіл функціоналу місцевого самоврядування за рівнями його організаційної структури представляє собою функціональну структуру місцевого самоврядування, що занована на власній вертикальній та горизонтальній інтеграції. Тобто, система функцій місцевого самоврядування підкорена жорсткій організаційній ієрархії та функціонує за принципом значущості на певному проміжку часу.

Здійснення прямих функцій та завдань місцевого самоврядування узгоджується із загальнодержавною системою повноважень як делегованих з державного рівня, так і власних. Ефективність розподілу сукупності повноважень між державним та місцевим рівнями, забезпечуючи їх виконання як на організаційному, так і на фінансово-економічному рівні, цілком залежить від діючого правового поля, від рівня соціальної відповідальності, від внутрішньої потреби та здатності самих громадян до самоорганізації у реалізації власних ініціатив [3]. Саме дублювання повноважень, їх не відповідне закріплення та розподіл стали підґрунтям поточного конфлікту влади на всіх рівнях державної структури.

Виконання делегованих повноважень та власних ініціатив місцевого самоврядування забезпечується фінансово-економічним механізмом держави та територій зокрема. До системи ресурсного забезпечення функціонування місцевого самоврядування відносять матеріальні та нематеріальні ресурси: людські, інтелектуальні, природні, фінансові тощо. Джерелами формування фінансових ресурсів місцевого самоврядування є кошти місцевих бюджетів, також та частина коштів, що передані з державного бюджету та інші джерела, серед яких достатньо новими вважаються кошти Державного фонду регіонального розвитку, кошти від операцій з муніципальними цінними паперами та інвестиційні субвенції. Основними проблема щодо фінансування всіх видів існуючих повноважень місцевого самоврядування є їх належне забезпечення.

До інструментів місцевого фінансово-економічного розвитку відносять стратегічне планування, формування місцевих бюджетів, муніципальне управління, використання фінансових інструментів розвитку приватного сектору, маркетинг території, залучення інвестицій, підтримка бізнесу, створення сприятливого бізнес-клімату, раціональне використання комунальної власності тощо [4].

Розглянемо сучасне фінансове положення місцевих бюджетів, зокрема тенденції показників їх доходів та видатків у контексті зведеного бюджету України (табл. 2).

За досліджуваний період питома вага доходів місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів у зведеному бюджеті України зменшилася на 3% і становить у 2012 році 22%. Проте загальні тенденції демонструють поступове зростання показника, що пояснюється змінами податкового та бюджетного законодавства, за рахунок чого тенденцію до зростання підтримали платежі від податку з доходів фізичних осіб (частка якого у доходах місцевих бюджетів більше 60%) та зборів за спеціальне використання природних ресурсів, зокрема надходжень від справляння зборів за спеціальне використання води та плати за користування надрами.

Стійке зростання в 45% демонструють показники видатків місцевих бюджетів, питома вага яких у зведеному бюджеті зросла на 4%. Показник перерозподілу ВВП країни через місцеві бюджети зріс на 2% і склав у 2012 році

більше 15% за рахунок зростання видатків на житлово-комунальний сектор та освіту.

Розглянемо показники важливої складової формування кожного рівня бюджету держави — міжбюджетних трансфертів (табл. 3).

За даними таблиці 3 спостерігаємо зростання частки міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів з 49% до 55%, що говорить про зниження рівня самостійної фінансової спроможності територій України. Навіть зменшення частки коштів у видатках місцевих бюджетів, що передаються до державного бюджету з 4,2% до 0,6% не вплинуло на ситуацію. Левові частки трансфертів припадають на субвенції з соціального захисту, показник яких зріс 29% до 42%, та на дотації вирівнювання, рівень яких зріс з 43% до 51%.

У підсумку зазначимо, загальна картина спроможності місцевого самоврядування невітшна, стійко зростає рівень залежності місцевих бюджетів, що унеможливує формування сталої тенденції до соціально-економічного розвитку територій.

Загальна ресурсна база місцевого самоврядування диверсифікується для забезпечення соціально-економічного зростання територій, сучасними інструментами стимулювання якого є ініціативність та розвинуте інституційне середовище (інформаційне, правове, інфраструктурне, фінансове, соціальне тощо).

Ініціатива органів місцевого самоврядування проявляється через:

- програми соціально-економічного розвитку, клас-терів, національних проектів, механізмів державно-приватного партнерства;
- розвиток підприємництва та ринку послуг;
- активації механізмів залучення інвестицій;
- упровадження інноваційних технологій;
- розширення сфери дії фінансових інструментів тощо [4].

Суб'єктом ініціативної діяльності місцевого самоврядування може стати новий самоврядний орган — органи самоорганізації населення, які створюються законними жителями села, селища, міста або їх частин, для вирішення поставлених завдань, передбачених Законом України "Про органи самоорганізації населення" [6].

У діяльності органів самоорганізації населення передбачається використання програмно-цільового методу, що дасть можливість підвищити ефективність виконання місцевих програм розвитку. Вивчаючи показники розвитку громадських організацій в Україні (табл. 4) ми прийшли до таких висновків.

Спостерігається незначне зростання кількості громадських організацій в Україні, доходи яких формуються, загалом, за рахунок благодійності (більше 40%), підприємств, організацій (в межах 15—18%) та інших джерел (18—19%). Позитивною тенденцією є випереджання зростання доходів громадських організацій над показниками темпів росту їх витрат, що склав у 2011 році 104,95%. Значна частка витрат організаційних внесків припадає на оплату праці (біля 25%), матеріальні витрати на оплату послуг (біля 23%), на благодійну діяльність (біля 23%) та статті інших витрат (біля 18%). Даний структурний розподіл фінансування діяльності громадських організацій демонструє їх самостійність, але постає питання щодо достатності дохідної частини та цільової спрямованості витрат.

Таблиця 3. Показники міжбюджетних трансфертів України

Найменування показника	2 010 р.	2 011 р.	2 012 р.
Частка міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів, %	49,1	52,3	55,2
Міжбюджетні трансферти, разом, млрд грн., з них:	77,7	94,9	124,4
- субвенції з соціального захисту населення	29,8	36,02	42,7
- інші трансферти	4,3	15,2	30,1
- дотації вирівнювання	43,64	43,62	51,6
Кошти, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету, млрд грн.	6,6	2,7	1,3
Частка трансфертів, що передаються місцевими бюджетами до державного бюджету у витратах місцевих бюджетів, %	4,2	1,5	0,6

Узагальнено авторами за даними Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень [5].

Бюджетне фінансування діяльності громадських організацій залишається на низькому рівні в 8%, проте як у Великобританії, Нідерландах цей показник становить 35—55%, у країнах Скандинавії — 25—35%, у Німеччині — 64%. В розвинутих країнах з ринковою економікою державне фінансування громадської діяльності відбувається через механізми прямого (субсидії, гранти, державні закупівлі, нормативна фінансова підтримка, ваучери) та непрямого фінансування (наприклад пільгове оподаткування, конкуренція, пріоритетність приватних організацій, фондова форма фінансування, 1% від податку на доходи фізичних осіб, кошти від виграшів у лотерею тощо), розподіл яких відбувається за критерієм суспільної корисності [8].

Поточний стан громадських організацій характеризується за даними Єдиного державного реєстру установ та організацій України таким чином, на початку 2013 р. було зареєстровано 74500 громадських організацій, 28852 профспілок та їх об'єднань, 14055 благодійних організацій, 15018 об'єднань співвласників багатоквартирних будинків та 1426 органів самоорганізації населення. Тобто, у 2013 кількісні показники громадських організацій дещо знижуються.

Проте, продовжуючи дослідження питань фінансування діяльності громадських організацій, розглянемо реалії

Таблиця 4. Показники розвитку громадських організацій України

Найменування показника	2010 р.	2011 р.	Темп росту, 2011/2010 р.
Легалізовано місцевими реєструючими органами, усього громадських організацій, од.	77 252	82707	107
Доходи громадських організацій, млрд грн., з них:	3344	3548	121,43
- частка з державного бюджету, %	8,00	8,00	100
- частка від членських внесків, %	14,10	14,10	100
- частка від благодійності, %	41,00	43,20	100
- частка від підприємств, установ, організацій, %	18,70	15,60	105,37
- частка від інших надходжень, %	18,20	19,10	83,42
Витрат громадських організацій, млрд грн., з них:	2,75	3,35	104,95
- частка оплати праці, %	25,50	25,20	121,82
- частка податків та обов'язкових платежів, %	7,30	6,90	98,82
- частка матеріальних витрат та оплати послуг, %	23,80	23,90	94,52
- частка капітальних вкладень, %	1,90	2,40	100,42
- частка на благодійну діяльність, %	23,30	23,10	126,32
- частка інших витрат, %	18,20	18,50	99,14

Побудовано авторами за даними Державної служби статистики України [7].

фінансування місцевих програм як інструментів реалізації місцевої політики самоврядування. Так, за даними Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України [9] виконанню місцевих програм розвитку перешкоджає відсутність жорсткої структури фінансування, зокрема бюджетного. Так, частина затверджених місцевих програм фінансується з бюджету на 65%, а в іншій частині зовсім відсутнє бюджетне фінансування. При прийнятті рішення щодо рівня фінансування місцевої програми порушується принциповий зв'язок між суспільною користю та значенням місцевої програми. Також доцільно чітко простежити виконання усіх вимог застосування програмно-цільового методу, оскільки умови контролю за його виконання досить розмиті. Доцільно обгрунтувати критерії розподілу коштів, що підвищать рівень прозорості фінансування органів самоорганізації населення.

Вивчаючи динамічний розвиток системи місцевого самоврядування в Україні, зокрема її організаційно-економічної частини, прийшли до таких висновків.

Метою реформування системи місцевого самоврядування в частині організаційно-економічного механізму його функціонування, є розвиток ініціативності, реалізацію якої підкріплено механізмами державно-приватного партнерства, кооперації, консолідації, співробітництва тощо. Проте досягненню поставленої мети перешкоджають наступні чинники:

- державна, бізнесова та суспільна соціальна безвідповідальність;
- фінансово-правова безграмотність населення та бюрократизм;
- динамічні зміни правового поля та його практична нереалізованість;
- малоефективна інфраструктура територій;
- слабка ініціативність або значна диференціація рівня ініціативності за територіями;
- фінансова неспроможність територіальних громад та органів місцевого самоврядування;
- диспропорції у розподілу державних та місцевих повноважень;
- недоступність ринку послуг, зокрема соціальних;
- занижений рівень життя;
- поляризація інтересів суспільства та держави тощо.

ВИСНОВКИ

Дослідження підтверджують, що застаріла концептуальна схема адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування радянських часів ще довгий період часу буде використовуватися та поступово замінюватися як у свідомості суспільства, так і в реаліях життя, оскільки на законодавчому рівні неможливо ефективно спонукати суспільство до власного переформування, адже складений роками державний устрій є моделлю життя кожного. Проте доведена до межі суспільно-політична та соціально-економічна системи перейшли точку неповернення, коли певний етап кризових явищ спонукає систему до самоорганізації, чим підвищує її рівень виживаності або руйнуються. Загальна суспільна діяльність щодо питань реформування місцевого самоврядування підтверджує активізацію та запускання механізму самоорганізації в суспільстві, що обов'язково стане запорукою поступового відновлення сталості в державі.

Література:

1. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua

2. Покатаєв П.С. Развитие системы местного самоуправления в Украине "Формирование эффективных механизмов государственного управления в условиях современной экономики: теория и практика": материалы II Международной научно-практической конференции (22—23 листопада 2012 р.). — Запоріжжя: КПУ, 2012. — С. 559—561.

3. Законодавчі ініціативи щодо змін статуту і повноважень органів самоорганізації населення в Україні/аналітична записка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/485/>

4. Стимулювання економічного зростання на місцевому рівні/ С.О. Біла, О.В. Шевченко, М.О. Кушнір, В.І. Жук [та ін.]. — К.: НІСД, 2013. — 54 с.

5. Офіційний сайт Інституту бюджету та соціально — економічних досліджень [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/news/435/>

6. Закон України "Про органи самоорганізації населення" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Державне фінансування громадських організацій: зарубіжний досвід та рекомендації щодо впровадження в Україні/аналітична записка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/811/>

9. Місцеві програми сприяння розвитку органів самоорганізації населення: досвід ухвалення та реалізації / аналітична записка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1356/>

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), Law "On Local Self-Government in Ukraine", available at: zakon4.rada.gov.ua (Accessed 29 April 2014).

2. Pokataiev, P.S. (2012), "Development of of local government in Ukraine "Introduction of effective mechanisms of management in today's economy: theory and practice", materialy II Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii [Materials II International Scientific Conference], pp.559-56, KPU, Zaporizhzhia, Ukraine.

3. National Institute for Strategic Studies (2012), "Legislative initiatives to change the statute and the powers of community organizations in Ukraine. Policy Brief", available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/485/> (Accessed 29 April 2014).

4. Bila, S.O. Shevchenko, O.V. Kushnir, M. O. and Zhuk, V.I. (2013), Stymuliuvannia ekonomichnoho zrostannia na mistsevomu rivni [Stimulating economic growth at the local level], NISD, Kyiv, Ukraine.

5. Institute for Budgetary and Socio-Economic Research (2014), available at: <http://www.ibser.org.ua/news/435/> (Accessed 29 April 2014).

6. Verkhovna Rada of Ukraine (2001), Law "On Bodies of Self-Organization of Population", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2625-14> (Accessed 29 April 2014).

7. State Statistics Committee of Ukraine (2013), Statistical information, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 29 April 2014).

8. National Institute for Strategic Studies (2012), "Public funding civil society organizations: Foreign Experience and recommendations for implementation in Ukraine. "Policy Brief" available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/811/> (Accessed 29 April 2014).

9. National Institute for Strategic Studies (2013), "Local program to promote community organizations: adoption and implementation experience." Policy Brief" available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1356/> (Accessed 29 April 2014).
Стаття надійшла до редакції 25.04.2014 р.